

چگونه کلاس تاریخ را شیرین کنیم؟

آماده‌سازی

دانش‌آموزان با ورود به دوره راهنمایی با موضوعات درسی متعدد و کتاب و معلمانی بیشتری مواجه می‌شوند و در فضای جدیدی قرار می‌گیرند؛ چنان‌که هر کدام از معلمان به درستی بر آن است تا دانش‌آموزان به درس وی علاقه مضاعفی نشان دهند. پس می‌کوشند تا با استفاده از شیوه‌های گوناگون بر اهمیت موضوع تدریس خویش پافشاری کنند که البته این مهم امری ضروری و طبیعی است. در این بین، ما معلمان تاریخ هم سعی می‌کنیم تا درس تاریخ را در جایگاه ویژه‌ای از اهمیت قرار دهیم و نسبت به سایر دروس کم‌نیاوریم. حداقل این که اهمیت درس تاریخ را در ردیف سایر دروس یا حتی برتر از آن‌ها بدانیم. با این اوصاف بیندیشیم که چه شیوه‌ای را اتخاذ کنیم تا هم بر جذابیت این درس بیفزاییم و هم علاقه دانش‌آموزان را مضاعف کنیم.

من هم مانند شما همکار عزیز همین دغدغه را داشتم. فکر می‌کردم همه چیز به چگونگی برگزاری اولین جلسه درس برمی‌گردد. این جلسه بسیار مهم و کلیدی است. باید ذهنیت‌ها را در جهت مثبت تغییر داد و برداشت‌های منفی را کم‌رنگ کرد. اولین کلاس درسی را این‌گونه شروع می‌کنم. از دانش‌آموزان می‌خواهم به این سؤال پاسخ دهند که: «من کیستم؟» در واقع به جای این که با سؤالاتی تکراری و کسل‌کننده مانند «چرا تاریخ می‌خوانیم؟» یا

«اهمیت و فایده مطالعه تاریخ چیست؟» درس را شروع کنیم و پاسخ‌های تکراری و کلیشه‌ای مطرح شود، از روش دیگری به این هدف می‌رسیم. بله، همه به این موضوع فکر می‌کردند که چه کسی هستند. برداشت‌ها و تعبیر متفاوت بود. برخی پاسخ‌ها چنین بود: مسلمان هستیم، ایرانی هستیم، آریایی هستیم، شیعه اثنی عشری هستیم، فرزند حضرت آدم هستیم و برخی به نام یا نام‌خانوادگی اکتفا می‌کردند. ولی پاسخ‌های جالب و شنیدنی فراوانی هم مطرح می‌شد. با این سؤال ضمن این که به تاریخ ورود پیدا می‌کنیم و غیرمستقیم به این سؤال که «چرا تاریخ می‌خوانیم؟» پاسخ می‌دهیم، در واقع تلنگری به هویت می‌زنیم.

در جلسات بعدی ضمن آموزش درس تاریخ، پرسش‌هایی با مدل‌های دیگر مطرح می‌کنیم: چه کسی اسمش را دوست دارد؟ چه کسی دوست ندارد؟ چرا؟ اگر اسمت را دوست نداری، دوست داشتی چه اسمی داشته باشی؟ چرا؟ هم‌چنان که معنا و مفهوم هویت را با طرح این‌گونه سؤالات تعقیب می‌کنیم، می‌توانیم تا پایان سال تحصیلی علاوه بر آموزش درس تاریخ با استفاده از این‌گونه سؤالات غنای بیشتری به این درس ببخشیم.

اما سؤالات بعدی این‌هاست: آیا از این که ایرانی هستی راضی و خشنودی؟ چرا؟ از این که مسلمان شیعه هستی چه‌طور؟ کدام کشور را برای ملیت دوم خودت انتخاب می‌کنی؟ چرا؟

کردیم که نتیجه آن تولید چندین تابلو و پرده‌های تاریخی بود برای تاریخ اول، دوم و سوم راهنمایی که برای نمونه تصویر یکی را در این جا مشاهده می‌کنید.

دوره نهم
درس تاریخ

این تصویر سیر تاریخ اسلام را از تولد تا رحلت پیامبر (ص) نشان می‌دهد. جالب است بدانید دو نفر از این بچه‌ها در دانشگاه رشته هنر را انتخاب کردند و ما با هم در دوران دانشجویی فعالیت‌هایی را برای مصور کردن کتاب‌های تاریخ دوره راهنمایی انجام دادیم، اما ناتمام ماند. یک روز در کلاس اول اوصاف شخصیتی و ظاهری اسکندر را بیان می‌کردم که پس از کلاس دیدم یکی از دانش‌آموزان تصویر اسکندر را نقاشی کرده است.

هدف از بیان خاطره این بود که بسیاری از حوادث و وقایع تاریخی را می‌توان به عنوان تکلیف یا فعالیت خارج از کلاس به دانش‌آموزان محول کرد تا یک واقعه تاریخی را به تصویر بکشند.

از جمله کارهای دیگری که برای درس تاریخ انجام دادم این بود که با همکاری معلم هنر مقداری گل رس آماده از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان تهیه کردیم که پس از آموزش مختصر، دانش‌آموزان شروع به ساختن اشیای تاریخی کردند که این کارها در مدرسه نگهداری می‌شود. در تکمیل این کار برخی از اشیای بدل تاریخی (ماکت اشیای تاریخی) را هم خریدیم و یک موزه کوچک در مدرسه درست کردیم.

مثلاً در درس تاریخ اول هنگامی که به هخامنشیان می‌رسید، می‌توانید بپرسید چه کسی دوست دارد نامش کوروش یا داریوش باشد؟ چرا؟ آیا دوست داشتی خود کوروش بودی؟ چرا؟ اگر به جای داریوش سوم بودی در مقابل اسکندر چه اقداماتی انجام می‌دادی؟ چه کسی دوست دارد نامش اسکندر باشد؟ چرا؟ اگر جای آریوبرزن بودی چه می‌کردی؟

در تاریخ دوم می‌شود سؤالاتی مشابه تاریخ اول مطرح کرد؛ مثلاً: از این که سلمان فارسی یک ایرانی بود که در رکاب پیامبر (ص) برای تحکیم پایه‌های دین مبین اسلام تلاش می‌کرد، چه احساسی داری؟

همه این سؤالات باعث می‌شود تا دانش‌آموزان خود را در متن وقایع تاریخی قرار دهند و درک درستی از تاریخ داشته باشند؛ مانند: اگر قاضی دادگاه بودی این افراد را به چه جرمی محاکمه می‌کردی؟ معاویه، یزید و...

باید در کلاس درس افراد بدنام تاریخ را محاکمه کرد و در مقابل به نامداران تاریخ نیز نشان افتخار داد.

در تاریخ سوم می‌توان مشابه سؤالات مذکور طرح کرد: چه نمره‌ای از ۱ تا ۲۰ به شاه اسماعیل می‌دهید؟ چرا؟ به جای این که بپرسید (اقدامات شاه اسماعیل را نام ببرید).

برای تحلیل اقدامات امیر کبیر می‌توان این پرسش را مطرح کرد که: به هر یک از اقدامات امیر کبیر چه نمره‌ای از ۱ تا ۲۰ می‌دهید؟ چرا؟ و بدین ترتیب اقدامات امیر کبیر را ارزش‌گذاری می‌کنیم.

چرا از محمدعلی شاه تنفر دارید؟

از مزایا و فواید این گونه پرسش‌ها این است که همه دانش‌آموزان با مشارکت فعال اظهار نظر می‌کنند و منفعل نیستند. پاسخ‌های واگرا جذابیت بیشتری به تاریخ می‌دهد؛ چرا که این‌ها بخش کوچکی از انبوه پرسش‌های خلاق است که خودتان می‌توانید آن‌ها را بسازید و با طرح این پرسش‌ها در هر جلسه غنای بیشتری به آموزش تاریخ ببخشید و کلاس تاریخ را از حالت یک‌نواختی و بی‌روح بودن خارج کنید. پس همه ابزار در دستانتان شما معلمان خوش فکر تاریخ است.

اجازه بدهید خاطره‌ای را برایتان نقل کنم: اردیبهشت ماه بود. در یکی از کلاس‌های تاریخ، دقایق پایانی درس از دانش‌آموزان خواستم درس آن روز را به نوبت روخوانی کنند. یک نفر حواسش به درس نبود؛ از او خواستم به روخوانی ادامه دهد اما نمی‌دانست کجا را باید بخواند. به او گفتم در زنگ تفریح نزد من بیا. علت را که از او جویا شدم، گفتم عکس شما را نقاشی می‌کردم. وقتی تصویر را دیدم متوجه شدم از توانایی هنری فوق‌العاده‌ای برخوردار است.

مدت‌ها قبل به فکر تهیه پروژه‌های تاریخ بودم. از او خواستم که در تابستان برای تهیه پروژه‌های تاریخ با من همکاری کند. گفت دو نفر دیگر از بچه‌ها هم چنین توانایی دارند. خلاصه پس از گفت‌وگو و هماهنگی‌های لازم با مدرسه و خانواده‌ها و معلم هنر، کار را در تابستان شروع